

Ako nas po zimi v roke zebe, ne pojdemo takoj k topli peči, marveč dergnili bomo roko ob roko. Tudi svedri, pile (žage) i. dr. se segrejejo, ako se dolgo in neprestano rabijo. Ako se v mlinu prazna kamna verté, ali pa če mlinar premalo žita zasuje, moka diši nekako po smodu; mlinska kamna so se namreč nekoliko razgrela in moka je zarad tega nekaj osmojena. Osi pri vozeh se tudi segrejejo, ako niso bile namazane. Kolesa pri strojih se morajo večkrat namazati, da se dergnenje zmanjša, sicer se unamejo, kar se je uže tudi zgodilo. — Pušice, kamor učenci peresa devljejo, in tudi nekateri strugarski izdelki, so ozališani z črnimi obročki. Terd les se namreč ob pušico, ki se hitro verti, dergne dotlej, da tam, kjer se misli olepšati, zaradi vročine zogljenf. — Sani, kedar se med potjo ustavijo, primerznejšo k tlam; sanivci, ki so navadno z železnimi šinami podkovani, se med potjo razgrejejo, a kedar se ustavijo, stopi se pod njimi sneg, ki se hitro v led spremeni. Voznik mora tedaj sani poprej na stran potegniti, ali kako premakniti, da mora živina izpeljati. Kaj sklepamo tedaj iz takih in enakih skušenj in slučajev.

Toplota se tedaj zbudi z dergnenjem.

Luč delamo, ako se vžigalnim klinčkom kod po bolj pustem poveršji potegnemo. Od tega smo govorili m. l. v l. 23.; naj opomnimo le-to, da narejanji luči sloni na zgoraj navedenem pravilu, bodi si tedaj, ali nekdam, ali pri izobraženih narodih, ali pri divjakih. Le-ti ogenj napravijo, ako terd in mehek les dergnejo, nekdam so narejali ogenj, ko so ob kamen (kremen) z jeklom tolkli (kresali), tedaj vsak čas dergnenje ali tolčenje.

## Zgodovina v II. in III. Berilu.

(V c. k. zalogi šolskih bukev l. 1880.)

O tem piše „Popotnik“ l. 23. tako-le: Šesti in zadnji del III. Berila obsega zgodovino . . . „Prebiraje novo čitanko me je radost obšla, najti v zgodovinskem delu to, kar mi je kot ljudskemu učitelju iskati bilo: in kaj bi ne, spoznal sem iz marljivega dela sestavitelja zgodovinskega dela v II. Berilu, saj se ujema zgodovinska snov te čitanke po vsem z ono v III. Berilu. To vam niso tako zvani odlomki iz obširnejše zgodovine brez nog in glave, to so žive, v sebi doveršene slike, vsaka za se polna lepih prostorcev, na kojih tudi mlada glavica premišljeva je počivati zamore, okrepčavši si pri tem um in serce i. t. d. in konečno pravi: berilo vstreza povsem tirjatvam, ki je stavi narodna šola do njega“.

Pri zgodovinskem pouku si mora tedaj mladina okrepčati um in serce, — menda je tudi namen ta, da si ji nekoliko vednostni krog razširja, da ve in spozna ceniti svoj rod, a tudi bližnje sosede, ki so v dotiki z domačo deželo, z ožjo in širjo domovino. — Kolikor glav, toliko misel, a prebravši zgodovinski del v II. Berilu, pričakoval sem, da bode

III. Berilo namestilo, kar je v II. bilo izpuščenega — a v ti stvari sem se nekoliko varal. Slike v zgodovini so jednostranske, vzete le iz zgodovine nekaterih narodov, ki niso bili toliko merodajni v zgodovini; na glavni razvoj se premalo ozirajo, nekatere reči preveč, druge pa premalo ali kar nič, ali le poveršno opisujejo; nekatere slike so celo legende, ki se rade bero ali zgodovinske niso, tedaj k stvari.

Iz starega veka ima II. Berilo te-la berila: 153. Solon in Krez. 154. Krez in Cir. 155. Mladost Aleksandra Velicega. 156. Rimski cesar Tit, potem kulturna obrazca. 157. Stari Slovani in 158. Hiše starih Slovanov in še 159. Atila. III. Berilo ima 187. Odgoja špartanske mladine. 188. Špartanka. 189. Leonida sè Špartanci pri Termopilah. 190. Romul, ustanovitelj Rima. 191. Fabricij. 192. Družinsko življenje starih Slovanov (kulturna slika).

Najslavnejša ljudstva, od katerih tudi izvira sedanja kultura, so bili Gerki, med njimi pa Špartanci in Atenci, in Rimci. — O Špartancih nahajamo troje slik, ki so sicer med sabo v miselni zvezi — in vse skupaj doveršena slika. — Prašam pa, ali niso Atenci, in njih postavodaja veliko več posnemanja vredni, kakor Špartanci, ki so se izrejevali le v to, da so druge znali pobijati, ali je res Šparta, ta vedni vojaški tabor, toliko slavna v zgodovini, ali ima res tak kulturni moment v sebi, ali ima toliko posnemanja vrednega na sebi, da bi zarad tega mladina ne slišala nič od delavnih marljivih in umetnih Atencev, — tedaj odgoji špartanske mladine naj se nasproti stavi odgoja atenske mladine po modrih postavah Solona! — Vojske Aleksandra Velicega so jako kulturnega pomena, ako je v II. berilu nekaj stalo o njegovi mladosti, prilegalo bi se v III. nekaj o njegovih vojskah.

Iz rimske zgodovine imamo v II. Berilu 156. b. v. „Rimski cesar Tit“ in v III. 190. b. v. „Romul ustanovitelj Rima“. 191. b. v. „Fabricij“. S tem je tudi končana rimska povestnica. Se ve, da se v ljudski šoli ne da mnogo govoriti, a povedati bi se vendar moralo, da so Rimci prišli do Dunava in Rena, tam terčili skupaj s Germani, po krajih današnje Avstrije gospodovali. — Prav umestno bi bilo, da se tukaj ali pozneje pri srednjem veku kaj pove v Germanih, kajti nad njimi se je razbila rimska sila in srednji vek sliši njim. Morda bi ne bilo napačno, ko bi se kulturna slika Slovanov enkoliko stisnila, pa tudi od Germanov kaj povedalo. — Brez Atile (159. b. v.) tako ni jedno berilo, naj bi se pa tudi povedalo, da so Hunci povod dali velicemu preselovanju narodov, ki se je še le poglelo v desetem stoletji.

#### 160. berilna vaja **Belizar**.

Na prehodu iz starega v srednji vek najdemo v II. Berilu 160. b. vajo „Belizar“, ki se prav lepo bere, a zgodovinska ni. — Belizar je bil o svojem

času tako bogat, da je 8000 konjikov na svoje troške zderževal. V Italiji zoper Gote ni mogel dosti storiti, ker ga niso podpirali, cesar Justinijan ga pokliče iz Laškega, ga verže v ječo, v kateri je leto in dan zdihoval, a Justinijanov naslednik ga je oprostil. — Naslednik njegov, Narzes, je dobil dosti pomoči, in je Gote užugal. — Belizar nam je zgled zvestega podložnika; Gotje so ga volili kralja, on se je delal, kakor da prevzame to čast, da lože zmaga sovražnike. Belizar je bil zvestejši od svojega naslednika Narzes-a, od katerega pravijo, da je iz maščevanja poklical Longobarde v Italijo; delal je za čast rimskega imena, a kakor je bazen o „slepem“ Belizarju izmišljena, tako so tudi besede podtaknjene in tendenciozne. — Nehvaležnost je plača sveta, nehvaležne so ljudovlade, dostikrat še huje in gerje, kakor kralji in cesarji. Povest o slepem Belizarju sem bral naj prvo v Slomšekovih Drobtincah, od tod je prišla v Janežičevo berilo, a nam ni treba izmišljenih povest, imamo jih resničnih in zgodovinsko poterjenih.

### 193. b. v. Karol Veliki in Obri.

No, tudi brez silovitih Obrov nemore biti kako berilo, dasiravno o njih ni sledu ne tiru na svetu, ako nas beseda obir (orjak) ne spominja njih imena? — Tukaj bi vendar nekaj več želeli zvedeti o „Karolu Velicem“ in neposrednje tudi o Nemcih. Karol Veliki je menda največji vladar, kar jih zgodovina pozna, vojak, postavodajalec in — veren kristijan. Naj mu svet le očita, da je z mečem razširjeval kerščanstvo, naj pa pove kdo kako drugačno sredstvo, da se ukroti ratobarno, roparsko, zdivjano in nravno propalo ljudstvo, kakor so bili Obri. Karol Veliki predstavlja v svoji osebi doveršeno sliko vladarja, ki je srednjemu veku utisnil svoj pečat, njegovo rimsko-nemško cesarstvo se je ohranilo v raznih podobah nad 1000 let, mislimo tukaj na l. 1806, v katerem se je cesar Franc odpovedal časti rimsko-nemškega cesarja, on je bil pa tudi veren sin katoliške cerkve, katero je razširjeval, varoval, branil in po njenih postavah živel. — Toda, ker ne pišem zgodovine, naj tukaj jenjam, a mislim pa, da bi berilo, namenjeno avstrijskim šolam, nekaj več imelo povedati o „Karolu Velicem“.

(Dalje prih.)

## Solski ukazi.

**Iz seje c. k. dež. šl. sveta** dné 23. decembra 1881.

Na dnevnem redu je bilo:

Na višje mesto se ima sporočiti, kako se postopa, ako se zapor ima izvršiti, zastran šolskih zamud, kakor naroča ministerski ukaz.

Po poročilu ravnateljstva gimnazije se prizna profesorju tam peta petletna doklada.